



Asia: VN/3517/2023

Hallituksen esityksen luonnos tietosuojalain ja rikosasioiden tietosuojalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esityksen luonnoksessa ehdotetaan, että tietosuojavaltuutetulla olisi oikeus siirtää ratkaisuvalltaa esittelijöinä toimiville virkamiehille asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut. Lisäksi rekisteröidyllä olisi ehdotuksen mukaan oikeus saattaa asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi tilanteessa, jossa tietosuojavaltuutettu laiminlyö rekisteröidyn asian käsittelyn tai ei ilmoita tälle asian etenemisestä tai ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa.

Ehdotetulla ratkaisutoimivallan siirtoa koskevalla muutoksella ei ole suoria vaikutuksia hallinto-oikeuden toimintaan, mutta välillisesti ehdotettu muutos voi vaikuttaa hallinto-oikeuden toimintaan siten, että hallinto-oikeuden tutkittavaksi tulee lainkäyttöasioissa myös päätöksentekijän ratkaisutoimivallan puuttumiseen liittyviä väitteitä. Tästä syystä on tärkeää, että ratkaisutoimivallan siirrosta on säännelty täsmällisesti.

Ehdotetulla tietosuojalain 21 §:n 3 momentilla ja rikosasioiden tietosuojalain 57 §:n 2 momentilla annetaan rekisteröidylle oikeus saattaa asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi tilanteessa, jossa tietosuojavaltuutettu laiminlyö rekisteröidyn asian käsittelyn tai ei ilmoita tälle asian etenemisestä tai ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa. Ehdotettu oikeussuojakeino kyseisenlaisessa viivästymis-/passiivisuustilanteessa on oikeusjärjestyksellemme vieras. Se ei myöskään vastaa jo nyt yksittäisiin lakeihin sisältyviä viranomaisen passiivisuustilanteisiin liittyviä oikeussuojakeinoja, joissa passiivisuus tulkitaan hylkääväksi päätökseksi ja pääasia tutkitaan hallinto-oikeudessa. Hallinto-oikeus ei sinänsä pidä ehdotettua uutta oikeussuojakeinoa kannatettavana tai tarpeellisena rekisteröityjen oikeuksien turvaamiseksi, koska rekisteröidyllä joka tapauksessa on oikeus kannella tietosuojavaltuutetun käsittelyn viivästystilanteessa asiasta valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle, mutta uusi sääntely lienee välttämätön EU:n perusoikeuskirjassa ja tietosuojasetuksessa oikeussuojakeinoille asetettujen vaatimusten täyttämiseksi. Hallinto-oikeus pitää kuitenkin ehdottoman kannatettavana, että tällä uudella oikeussuojakeinolla olisi mahdollisimman rajattu soveltamisala ja rajatut vaikutukset.

Hallinto-oikeus yhtyy hallituksen esityksen luonnoksessa esitettyyn arvioon siitä, että käsiteltävien asioiden määrä hallinto-oikeuksissa tuskin tulisi olemaan suuri. Siltikään ei voida sulkea pois sitä, etteivätkö ehdotetut muutokset merkitsisi hallinto-oikeuksille lisätyötä. Vaikka todettuja passiivisuus- ja laiminlyöntitilanteita on ollut vähäisesti, on esimerkiksi mahdollista, että tämä uusi oikeussuojakeino merkitsisi tietosuoja-asioihin liitännäisten kantelunluonteisten, tutkimatta jäävien asioiden lisääntymistä.

Hallituksen esityksen luonnoksessa esitetyn perusteella yksittäiset aiemmin esille tulleet tietosuojavaltuutetun passiivisuus- tai laiminlyöntitilanteet ovat liittyneet teknisiin tai inhimillisiin virheisiin. Hallinto-oikeus pitääkin ilmeisenä, että mikäli näitä asioita tulisi hallinto-oikeuteen vireille, tietosuojavaltuutettu hallinto-oikeuden lausuntopyynnön saatuaan korjaisi toimintaansa ja ilmoittaisi vireillepanijalle asian käsittelyn etenemisestä. Hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan vireillepanijalla ei tällaisessa tilanteessa olisi enää oikeussuojan tarvetta tuomioistuimessa, minkä vuoksi asian käsittelyn tulisi raueta. Ehdotettujen säännösten sanamuodot vireillepanoajan osalta eivät kuitenkaan tue tätä hallinto-oikeuden tulkintaa. Vireillepanoaikaa koskevien säännösten mukaan asia olisi pantava vireille viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan kyseistä kohtaa tulisi muuttaa siten, että asian saisi saattaa hallinto-oikeuden käsiteltäväksi ainoastaan laiminlyönnin aikana, eikä enää sen päättymisen jälkeen. Muussa tapauksessa asian tutkiminen olisi luonteeltaan puhtaasti hallintokantelun tutkimista, minkä ei jatkossakaan tulisi kuulua hallinto-oikeuden toimivaltaan.

Hallituksen esityksen luonnoksen valmistelun yhteydessä on arvioitu tarpeellisuutta säätää kiirehtimisvaatimuksen tai muun tiedustelun esittäminen tietosuojavaltuutetulle edellytykseksi saattaa kysymys laissa säädetyn määräajan ylitymisestä tuomioistuimen käsiteltäväksi ja päädytty siihen, että tällainen välivaihe ei ole tarkoituksenmukainen, muun ohessa sen rekisteröidyille, tietosuojavaltuutetulle ja tuomioistuimille aiheuttaman lisätyön vuoksi. Hallinto-oikeuden näkökulmasta tämä niin sanottu välivaihe ei aiheuttaisi lisätyötä. Hallinto-oikeuden tulee joka tapauksessa ennen asian ratkaisemista pyytää tietosuojavaltuutetulta lausuntoa sen selvittämiseksi, onko asia ratkaistu tai onko vireillepanijalle toimitettu ilmoitus asian käsittelyn etenemisestä tietosuojasäännösten edellyttämällä tavalla. Hallinto-oikeus voi samalla selvittää, onko rekisteröity ollut asiasta yhteydessä tietosuojavaltuutetun toimistoon. Tuomioistuinmenettely on rekisteröidylle raskas ja hidas menettely vapaamuotoiseen tiedusteluun verrattuna. Asian käsittely hallinto-oikeudessa saattaa kestää muutaman kuukauden, koska puheena olevia asioita ei voitane katsoa hallinto-oikeudessa erityisen kiireellisesti hoidettaviksi asioiksi. Tuomioistuinmenettely aiheuttaa myös tietosuojavaltuutetulle lisätyötä, koska sen tulee itse pääasian käsittelyn lisäksi vastata hallinto-oikeuden lausuntopyyntöihin. Hallinto-oikeus katsookin, että velvollisuus olla ensiksi yhteydessä tietosuojavaltuutettuun ennen asian tutkimista hallinto-oikeudessa olisi perusteltu. Tällä viestittäisiin, että asian selvittäminen viranomaisen kanssa on ensisijaista ja tuomioistuinmenettelyyn tulisi ainoastaan olla pääsy aidossa passiivisuus- tai laiminlyöntitilanteessa.

Hallinto-oikeus pitää ehdotusta perusteltuna siltä osin, kuin siinä ehdotetaan asioiden ratkaisemista yhden tuomarin kokoonpanossa. Kun asiassa tulee käytännössä arvioitavaksi ainoastaan se seikka, onko rekisteröidylle ilmoitettu kolmen kuukauden sisällä asian vireille tulosta asian etenemisestä tai onko asiassa annettu ratkaisu, ei tämän seikan toteaminen vaadi yhtä tuomaria enempää. Myöskin ehdotettu valituskielto hallinto-oikeuden päätöksestä on perusteltu. Tuomioistuinkäsittelyä kahdessa oikeusasteessa ei voida pitää tarpeellisenä, kun oikeussuojan tarve käytännössä rajoittuu siihen, onko rekisteröity saanut kolmen kuukauden sisällä asian vireillepanosta ilmoituksen viranomaiselta hänen asiansa etenemisestä.

Pitkäranta Ann-Mari
Helsingin hallinto-oikeus

Haverinen Lotta
Helsingin hallinto-oikeus